

Bogusław Adam Chmielak

Uniwersytet w Białymstoku
Wydział Ekonomii i Zarządzania
boguslaw.chmielak@gmail.com

WSPÓŁCZESNE MODELE GOSPODARKI RYNKOWEJ A TWORZENIE DOBROBYTU

Streszczenie: Badania dobrobytu gospodarek, z wykorzystaniem wskaźników opisujących produktywność, podział dochodu, wynagrodzenia, koszty życia, pozwalają ocenić relacje między sytuacją danej gospodarki i jej pozycją na rynku światowym a poziomem życia społeczeństwa. W niniejszym opracowaniu podjęto taką próbę w odniesieniu do gospodarek Chin, Rosji, Stanów Zjednoczonych i Szwecji, które realizują różne modele gospodarki rynkowej. Wyniki analizy pokazują, że poszczególne kraje charakteryzują się znacząco odmiennymi osiągnięciami w zakresie dobrobytu.

Słowa kluczowe: produkt, dobrobyt, produktywność, wynagrodzenia, koszty życia.

Wprowadzenie

W gospodarce światowej można zidentyfikować wiele interesujących i ważnych problemów, których rozwiązanie służyłoby łagodzeniu napięć ekonomicznych i społecznych. Jednym z kluczowych zagrożeń procesu globalizacji jest tzw. kwestia społeczna wyrażająca się brakiem troski o poczucie bezpieczeństwa socjalnego społeczeństw. Powstaje globalne społeczeństwo obarczone powszechnym ryzykiem socjalnym [Auleytner, 2012].

Trudno jest dokonać wyboru tych kwestii, które można uznać za kluczowe. Pewnym wyjściem w takiej sytuacji może być podjęcie analizy uwarunkowań realizacji potrzeb o charakterze podstawowym. Do takich zalicza się poszukiwanie rozwiązań w obszarze poprawy poziomu życia ludności. Truizmem jest wskazanie na zależność między wzrostem gospodarczym i realizacją tego celu.

Jednakże po głębszej analizie różnych aspektów procesu wzrostu wielu krajów w ostatnim dwudziestoleciu dostrzega się co najmniej trzy ciekawe tendencje: liczba i natężenie problemów społecznych nie maleje, a nawet rośnie; zjawisko ubóstwa powiększa się w wielu krajach i systemach gospodarczych; osiągnięcia krajów w zakresie realizacji dobrobytu są zróżnicowane.

W niniejszym opracowaniu jako problem zasadniczy przyjęto niekompletność procesu rozwoju gospodarczego. Do określenia problemu wykorzystano koncepcję niekompletnej globalizacji. Bardzo szybko postępującej globalizacji ekonomicznej nie towarzyszy odpowiednio szybka globalizacja polityczna, co w rezultacie prowadzi do braku spójności systemu i jest źródłem wielu niekorzystnych zjawisk i procesów. Wyraża się to tym, że względnie wysokiej, w przekroju przestrzennym i czasowym, dynamice wybranych gospodarek nie towarzyszy porównywalna poprawa poziomu życia ludności. Można przypuszczać, że opóźnienie to jest zróżnicowane w poszczególnych krajach zarówno co do tempa, jak i struktury wewnętrznej. Rozpoznanie kształtowania się tego zjawiska w wybranych krajach przyjęto jako zasadniczy cel opracowania [Szymański, 2011].

Badaniem objęto cztery kraje reprezentujące odmienne współczesne modele gospodarki rynkowej. Gospodarka Chin reprezentuje oparty na socjalizmie naukowym hybrydowy model kapitalizmu państwowego połączonego z socjalizmem rynkowym¹. Gospodarka Rosji jest przykładem modelu kapitalizmu kumoterskiego, systemu, w którym sukces w biznesie zależy od korzystnych stosunków między przedsiębiorcami a rządzącymi². Gospodarka Szwecji opiera się na współczesnej interpretacji koncepcji skandynawskiego modelu państwa dobrobytu³. Gospodarka Stanów Zjednoczonych (USA), realizująca dawniej wolnorynkowy model anglosaski, obecnie⁴ reprezentuje model kapitalizmu korporacyjnego, charakteryzującego się dominacją biurokratyczno-hierarchicznych korporacji.

Zastosowano względnie szeroką interpretację poczucia dobrobytu, kierując się możliwie pełnym rozpoznanieniem udziału społeczeństwa w osiągnięciach rozwojowych. Wykorzystano wskaźniki odzwierciedlające różne aspekty postępu ekonomicznego i konsumpcji społecznej, gromadzone i podawane w Raportach IMD *World Competitiveness Yearbook* dotyczących konkurencyjności międzynarodowej.

¹ Oficjalną nazwą chińskiego systemu gospodarczego jest „socjalizm o chińskiej specyfice”.

² Czasopismo „The Economist” opracowało wskaźnik *Crony Capitalism Index* służący do oceny, w jakiej części aktywność gospodarcza ma miejsce w dziedzinach gospodarki podatnych na kumoterstwo. W 2014 roku gospodarka Rosji została sklasyfikowana na drugiej pozycji.

³ W Szwecji przeciętny udział państwa w PKB w latach 1995-2013 wyniósł 56%, co jest najwyższym wskaźnikiem na świecie.

⁴ Ponad połowa rynku pracy w USA jest kontrolowana przez firmy zatrudniające powyżej 500 osób.

W celu ustalenia i porównania poziomu dobrobytu wykorzystano statystykę Banku Światowego – World Development Indicators [www 1] oraz International Institute for Management Development – World Competitiveness Online [www 2]. Wskaźniki zastosowane do oceny podzielono na trzy grupy, tj.: Podział dochodu; Udział wynagrodzeń; Koszty życia. Graficzną prezentację danych stanowią wykresy. W niektórych wykresach zastosowano logarytmiczną skalę osi rzędnych (oś OY). Prezentacja wyników w skali logarytmicznej pozawala na ujęcie wartości z szerokiego zakresu, jak również w przejrzysty sposób prezentuje wzrost wykładniczy (procent składany), który cechuje zjawiska gospodarcze.

Tabela 1. Wskaźniki dobrobytu wykorzystane w badaniu

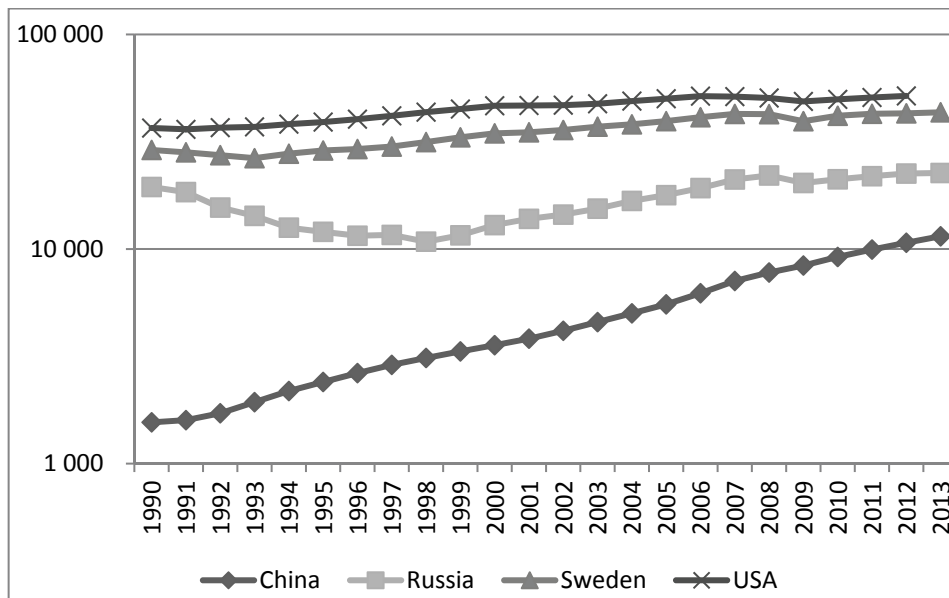
Grupa		Wskaźnik	
I.	Podział dochodu	1.	Wskaźnik Giniego
		2.	Udział górnych 10%
		3.	Udział dolnych 10%
		4.	Udział środkowych 80%
		5.	Współczynnik dyspersji decylowej
II.	Udział wynagrodzeń	6.	Przeciętne wynagrodzenie w produkcji
		7.	Nauczyciel
		8.	Osobisty asystent
		9.	Kierownik produkcji
		10.	Prezes zarządu
III.	Koszty życia	11.	Wynajem biura
		12.	Wynajem mieszkania
		13.	Abonament za dostęp do Internetu
		14.	Telefon komórkowy
		15.	Benzyna

Źródło: [www 1; www 2].

1. Produkt, dochód i podział dochodu

Do pomiaru dochodu i wzrostu gospodarczego tradycyjnie wykorzystuje się miary oparte na wielkości PKB. Spośród tych wskaźników najlepiej opisuje to Dochód Narodowy na mieszkańca w cenach stałych, według parytetu siły nabywczej (PPP). Dochód Narodowy jest to suma dochodów wszystkich obywateli oraz osób prawnych z siedzibą w danym kraju, uzyskanych z wykorzystania czynników produkcji, równa całkowitej wartości wytworzonych dóbr i usług, pomniejszona o koszty amortyzacji. Dodatkowo ujęcie realne pozwala na pominięcie wpływu zmienności cen. Przy zastosowaniu parytetu siły nabywczej jest uwzględniona różnica cen dla reprezentatywnego koszyka produktów, co oddaje siłę nabywczą ludności. Po podzieleniu dochodu przez liczbę mieszkańców danego kraju uzyskuje się wielkość przeciętnego dochodu.

Na rysunku 1 zaprezentowano zmiany poziomu dochodu narodowego (PSN) per capita analizowanych gospodarek w latach 1990-2013.

Rys. 1. Dochód narodowy per capita w wybranych gospodarkach w latach 1990-2013

Źródło: [www 1].

Najwyżej rozwinięte gospodarki Szwecji oraz Stanów Zjednoczonych cechowały się niewielkim średnim wzrostem dochodu w całym badanym okresie, na poziomie około 1,5-2% rocznie. Stabilizacja dochodu na względnie wysokim poziomie może świadczyć o osiągnięciu tzw. granicy wzrostu [Meadows i in., 1972].

W gospodarce rosyjskiej można wyróżnić dwa okresy trendów ekonomicznych: w latach 1990-1998 nastąpił spadek poziomu dochodu narodowego niemal o połowę, z poziomu prawie 20 000 dolarów do około 11 000 USD na osobę. W kolejnych latach następował systematyczny wzrost dochodu w tempie 5% rocznie⁵.

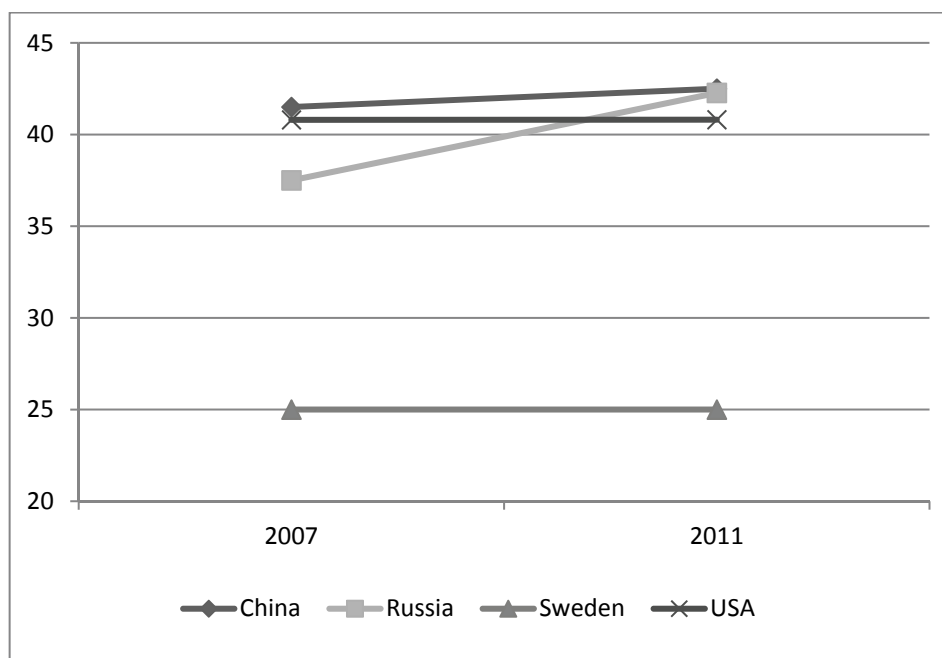
W ostatnich 25 latach obserwuje się bezprecedensowe tempo włączania się Chin do gospodarki światowej za sprawą niemal wykładniczego wzrostu dochodu narodowego o średniorocznym poziomie 9%. W analizowanym okresie w gospodarce chińskiej nastąpił wzrost dochodu narodowego z 1500 dolarów do 11 500 USD na osobę. Ogromny skok rozwojowy pozwolił na redukcję przepaści cywilizacyjnej pomiędzy Chinami a krajami wysokorozwiniętymi. Różnica w dochodach między USA a Chinami została zredukowana z ponad 23-krotności do poniżej 5-krotności.

⁵ Poziom dochodu z początku badanego okresu osiągnięto powtórnie dopiero w 2006 roku.

Do dalszych analiz przyjmuje się okres od 1997 do 2012 roku, w zakresie dostępności danych źródłowych.

1.1. Wskaźnik Giniego

Współczynnik Giniego⁶ to miara koncentracji stosowana w ekonometrii do liczbowego wyrażania nierównomiernego rozkładu dóbr, w szczególności rozkładu dochodu. Indeks Giniego przyjmuje wartości z przedziału od 0 do 1, gdzie wartość zerowa wskazuje na pełną równomierność rozkładu, natomiast wartość 1 zaistniałaby w sytuacji, gdyby tylko jedna osoba posiadała całość dochodów. Wzrost wartości wskaźnika oznacza powiększenie nierówności dochodowych. Na rysunku 2 zaprezentowano zmiany wielkości współczynnika Giniego w wybranych gospodarkach w latach 2007-2011.

Rys. 2. Zmiany wskaźnika Giniego w wybranych gospodarkach w latach 2007-2011

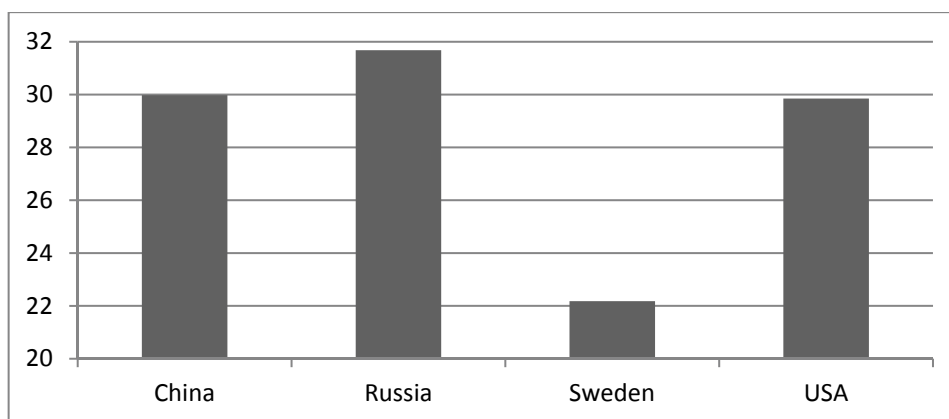
Źródło: [www 2].

⁶ Indeks Giniego ma również inną nazwę: Wskaźnik Nierówności Społecznej.

Gospodarka Szwecji cechuje się najniższym poziomem nierówności dochodowych. Wskaźnik Giniego dla tego kraju wynosi 0,25 i nie zmienia się w czasie. W pozostałych analizowanych gospodarkach skala nierówności dochodowych jest wyższa i zbliżona. Indeks Giniego dla tych krajów wynosi około 0,42. Jedyną gospodarką, w której nierówności rosną, jest Rosja. Prawdopodobnie jest to skutek demontażu postsocjalistycznej ekonomii i stopniowego skupiania coraz większej części dochodów w rękach oligarchów.

1.2. Udział w dochodach 10% najbogatszych

Na rysunku 3 zaprezentowano procentowy udział w dochodach 10% najbogatszych mieszkańców w wybranych gospodarkach w 2009 roku.

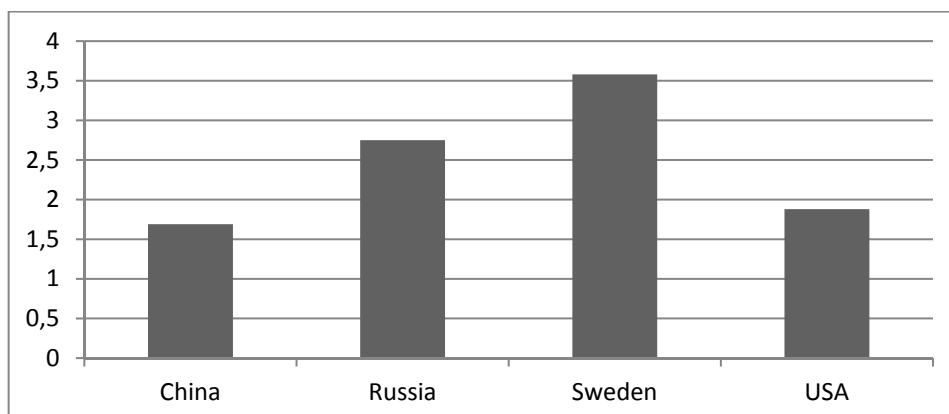
Rys. 3. Udział w dochodach 10% najbogatszych mieszkańców (2009)

Źródło: [www 2].

Dziesięć procent najzamożniejszych mieszkańców ma najmniejszy udział w dochodach w Szwecji, kształtuje się on na poziomie 22% ogółu dochodów w gospodarce. W pozostałych badanych krajach udział najbogatszych jest zbliżony i wynosi około 30-32%.

1.3. Udział w dochodach 10% najbiedniejszych

Na rysunku 4 zaprezentowano procentowy udział w dochodach 10% najbiedniejszych mieszkańców w wybranych gospodarkach w 2009 roku.

Rys. 4. Udział w dochodach 10% najbiedniejszych mieszkańców (2009)

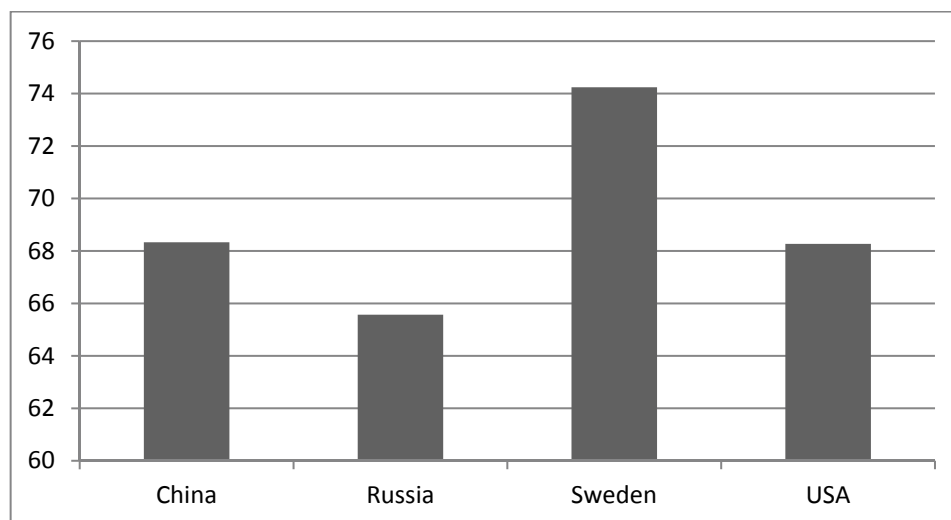
Źródło: [www 2].

W Szwecji najbiedniejsi mają największy udział w dochodach, który wynosi około 3,5%. Mniejszy udział posiadają mieszkańcy Rosji, ponieważ otrzymują około 2,75% całości dochodów. Najmniejszą część dochodów uzyskują obywatele Chin i Stanów Zjednoczonych, około 1,75%.

1.4. Udział w dochodach środkowych 80%

Udział w dochodach środkowych 80% wskazuje na wielkość klasy średniej w danym kraju. Rozmiar warstwy społecznej średnio zarabiających determinuje skalę popytu wewnętrznego w gospodarce. Na rysunku 5 zaprezentowano procentowy udział w dochodach środkowych 80% mieszkańców w wybranych gospodarkach w 2009 roku.

Największy udział w dochodach ma klasa średnia w Szwecji i wynosi on około 74%. Mniejszy udział w ogóle dochodów mają średnio zarabiający mieszkańcy Chin i Stanów Zjednoczonych, na poziomie około 68%. Najmniejszą część dochodów uzyskuje środkowe 80% obywateli Rosji, poniżej 66%.

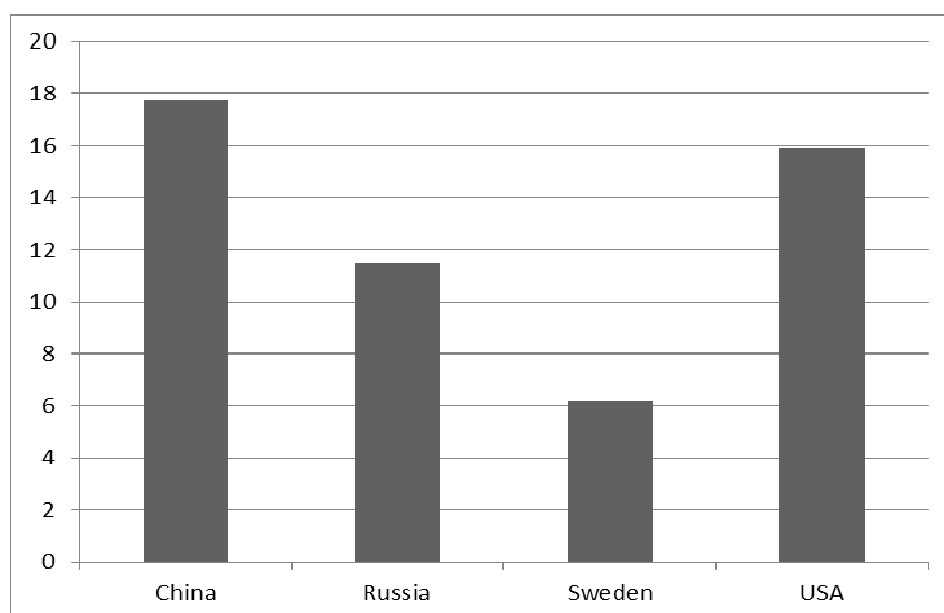
Rys. 5. Udział w dochodach środkowych 80% mieszkańców (2009)

Źródło: [www 2].

1.5. Stosunek udziału w dochodach najbogatszych do najbiedniejszych

Współczynnik dyspersji decylowej obrazuje, ile razy przeciętny dochód warstwy najbogatszych jest większy od dochodu najbiedniejszych. Wskaźnik ten pozwala oszacować, ile razy zamożniejsi mieszkańcy kraju są bogatsi od najbiedniejszych. Na rysunku 6 zaprezentowano stosunek udziału w dochodach 10% najzamożniejszych do 10% najbiedniejszych mieszkańców w wybranych gospodarkach w 2009 roku.

W Szwecji występuje najmniejszy rozrzut pomiędzy bogatymi a biednymi, gdzie najbogatsi są jedynie 6 razy zamożniejsi od najbiedniejszych. W Rosji ten współczynnik jest wyższy i wynosi około 12 razy. Wskaźnik przyjmuje najwyższe wartości dla gospodarek Chin i Stanów Zjednoczonych, odpowiednio 18 i 16.

Rys. 6. Współczynnik dyspersji decylowej w wybranych gospodarkach (2009)

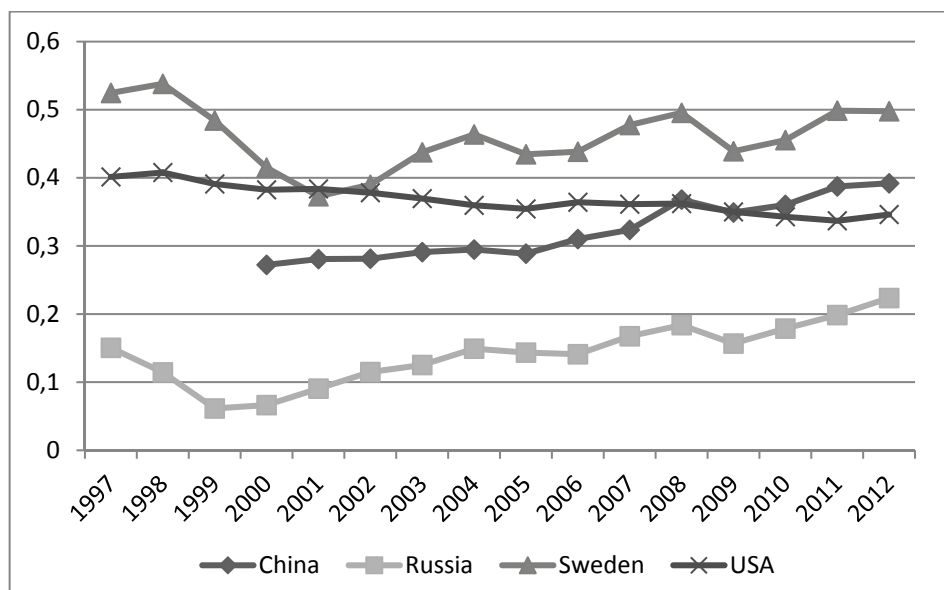
Źródło: [www 2].

2. Udział wynagrodzeń w produktywności

Do oceny poziomu dobrobytu mają również zastosowanie wielkości charakteryzujące poziom wynagrodzeń w danym kraju. Jednakże sama bezwzględna wysokość wynagrodzeń stanowi miarę nieporównywalną pomiędzy poszczególnymi gospodarkami. W celu dokładniejszego porównania kształtowania się wynagrodzeń w wybranych gospodarkach zastosowano względne miary udziału wynagrodzeń na poszczególnych stanowiskach w produktywności pracy lub produktywności całkowitej. Zastosowanie powyższego wskaźnika pozwala na ocenę, jaką część rezultatu swojej pracy uzyskują zatrudnieni w postaci pensji.

2.1. Przeciętne wynagrodzenie produkcyjne a produktywność pracy

Na rysunku 7 zaprezentowano zmiany procentowego udziału przeciętnego wynagrodzenia na stanowisku bezpośrednio produkcyjnym w produktywności (wydajności) pracy w wybranych gospodarkach w latach 1997-2012.

Rys. 7. Udział przeciętnego wynagrodzenia produkcyjnego w produktywności pracy

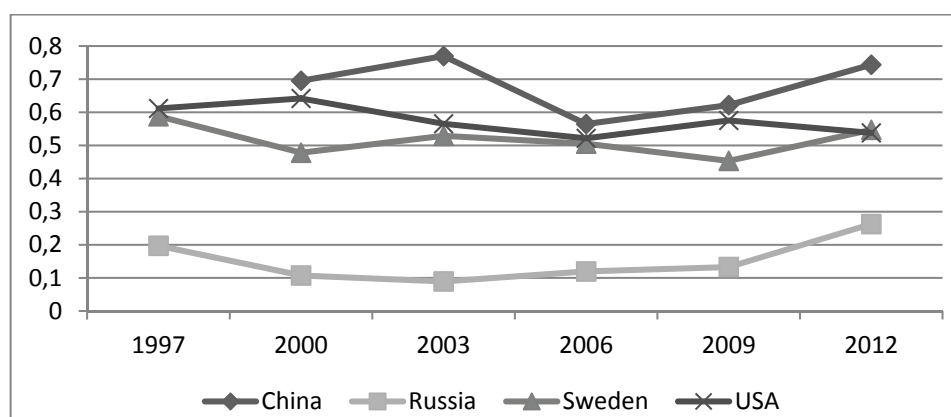
Źródło: [www 2].

W Szwecji pracownicy uzyskują największy udział wynagrodzeń w produktywności, wartość jest zmienna w czasie i wynosi około 40-50%. Oznacza to, że przeciętnie zatrudnieni w szwedzkiej gospodarce otrzymują w postaci wynagrodzeń około połowy swojej wydajności pracy. Niższy wskaźnik kształtuje się dla Chin i Stanów Zjednoczonych – około 30-40%, z tym że dla Chin ten udział rośnie, zaś dla USA maleje. W najmniej korzystnej sytuacji są pracownicy przedsiębiorstw w Rosji, ponieważ w gospodarce rosyjskiej zaledwie około 10-20% produktywności jest wypłacane pracownikowi w formie wynagrodzenia.

Wartości wskaźnika ulegają dynamicznym zmianom. W gospodarkach Chin i Rosji, a więc krajów rozwijających się, udział pensji w wydajności wyraźnie rośnie. Odmienna sytuacja ma miejsce w USA, gdzie udział płacy w rezultatach pracy systematycznie maleje.

2.2. Nauczyciel

Na rysunku 8 zaprezentowano zmiany procentowego udziału przeciętnego wynagrodzenia na stanowisku nauczyciela kształcenia podstawowego w produktywności ogólnej w wybranych gospodarkach w latach 1997-2012.

Rys. 8. Udział wynagrodzenia nauczyciela w produktywności całkowitej

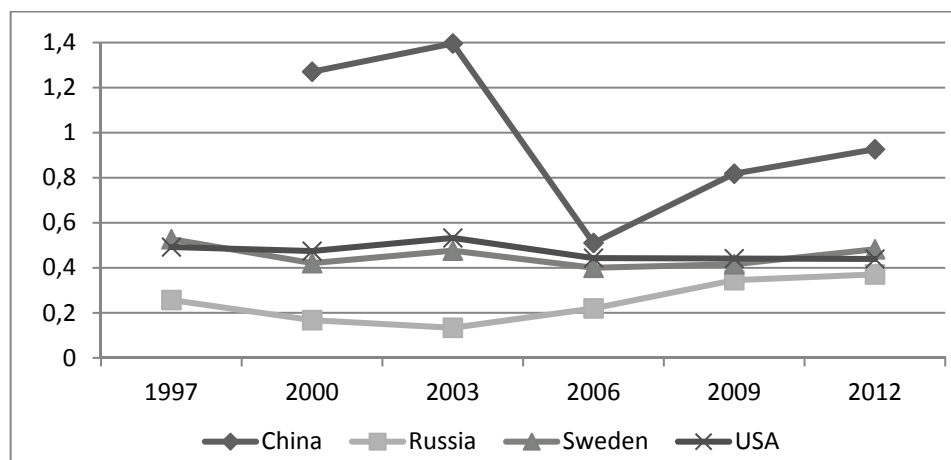
Źródło: [www 2].

W Chinach występuje najwyższy udział wynagrodzenia nauczyciela w stosunku do przeciętnej produktywności i wynosi około 70%. W Szwecji i Stanach Zjednoczonych ten wskaźnik jest niższy i wynosi przeciętnie około 50-60%. Sytuacja w Rosji jest najmniej korzystna dla tej grupy pracowników, ponieważ otrzymują oni wynagrodzenie w wysokości zaledwie około 10-20% przeciętnej produktywności.

2.3. Osobisty asystent

Na rysunku 9 zaprezentowano zmiany udziału przeciętnego wynagrodzenia na stanowisku asystenta personalnego w przeciętnej produktywności w wybranych gospodarkach w latach 1997-2012.

Najwyższy stosunek wynagrodzeń do produktywności ogólnej występuje w Chinach i kształtuje się od około 50% do nawet 140%. Udział ten jest zmienny w czasie, co może świadczyć o względnej niedojrzałości gospodarki i działaniu mechanizmów dostosowawczych. W gospodarkach Szwecji i Stanów Zjednoczonych wskaźnik ten jest zbliżony, wynosi około 50% i nie ulega znacznym wahaniom. W Rosji udział pensji asystenta osobistego w przeciętnej produktywności jest najniższy i wynosi około 20-40%. W tej gospodarce również zachodzą dynamiczne zmiany w relacjach płace-produktywność, ale z korzyścią dla pracowników.

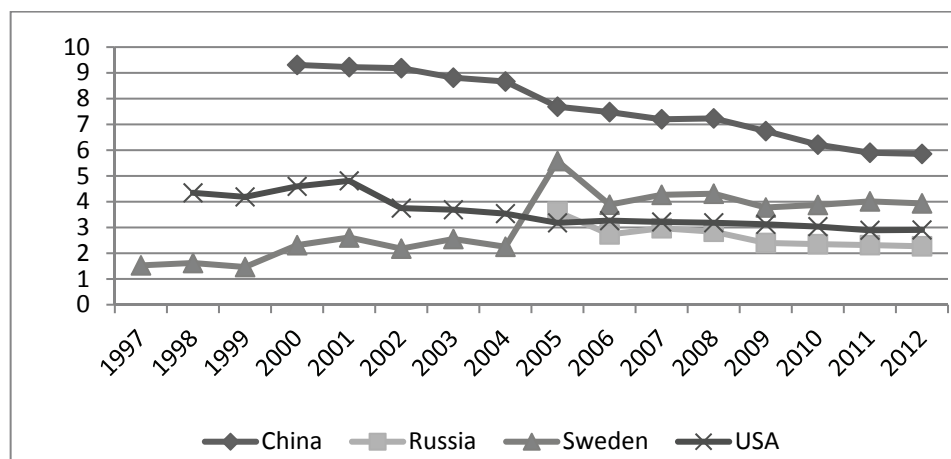

Rys. 9. Udział wynagrodzenia osobistego asystenta w produktywności całkowitej

Źródło: [www 2].

2.4. Kierownik produkcji

Na rysunku 10 zaprezentowano zmiany udziału przeciętnego wynagrodzenia na stanowisku kierownika produkcji w produktywności całkowitej w wybranych gospodarkach w latach 1997-2012.

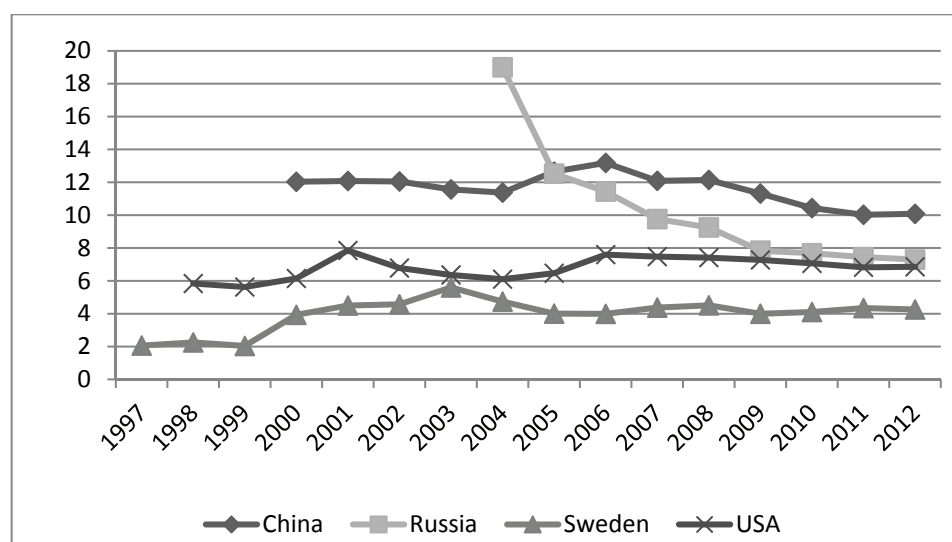
Rys. 10. Udział wynagrodzenia kierownika produkcji w produktywności całkowitej

Źródło: [www 2].

We wszystkich badanych gospodarkach średnie wynagrodzenie na stanowisku kierownika produkcji znacznie przekracza przeciętną produktywność. W Chinach odnotowuje się najwyższy udział wynagrodzenia tej grupy w stosunku do przeciętnej produktywności. Wielkość tej relacji systematycznie się obniża z poziomu ponad 9 razy w 2000 roku do 6-krotności w 2012 roku. Podobnie obniża się stosunek płacy do pracy na tym stanowisku w Stanach Zjednoczonych i Rosji, z 4 do poniżej 3-krotności. Szwecja jest jedyną gospodarką, w której zwiększył się udział wynagrodzenia w produktywności, od 150% w 1997 roku do 400% w 2012 roku.

2.5. Prezes zarządu

Na rysunku 11 zaprezentowano zmiany udziału przeciętnego wynagrodzenia na stanowisku prezesa zarządu w produktywności całkowitej w wybranych gospodarkach w latach 1997-2012.

Rys. 11. Udział wynagrodzenia na stanowisku prezesa zarządu w produktywności całkowitej

Źródło: [www 2].

Wynagrodzenie na stanowisku prezesa zarządu należy do jednych z najwyższych w gospodarce światowej i znacznie przekracza przeciętną produktywność we wszystkich krajach objętych badaniem. Przykładowo w Rosji w 2004 roku pensja prezesa była 19 razy wyższa niż przeciętna produktywność pracownika.

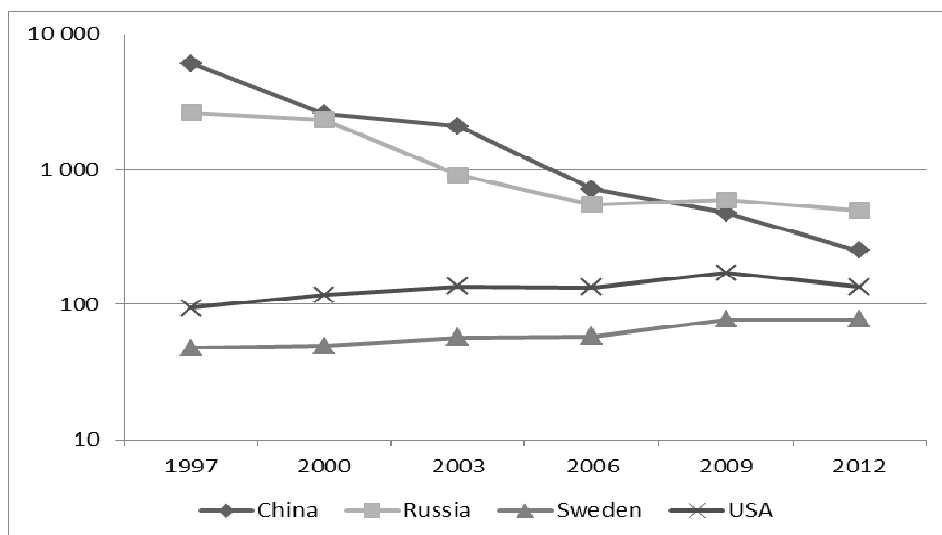
W kolejnych latach ta relacja ulegała obniżeniu, aż do około 700% w 2012 roku. Chiny są gospodarką o najwyższym średnim udziale wypłaty prezesa w produktywności ogólnej, który wynosi prawie 1200%. W USA relacja wynagrodzenia prezesa do produktywności całkowitej ulegała fluktuacjom i wyniosła średnio około 700%. W gospodarce Szwecji ma miejsce nietypowa sytuacja, ponieważ wysokość pensji prezesa zarządu jest zbliżona do wynagrodzenia kierownika produkcji, a jej udział w produktywności jest najniższy.

3. Koszty życia

Wymiar kosztów życia ma istotne znaczenie w ocenie poziomu dobrobytu. W przypadku międzynarodowych porównań posługiwanie się wysokością cen jest bezzasadne ze względu na różnice w kształtowaniu się wynagrodzeń w poszczególnych gospodarkach. Dla uzyskania pełniejszego oglądu i oceny sytuacji zastosowano odniesienie relacji zarobków do cen w analizowanych gospodarkach.

3.1. Wynajem mieszkania

Na rysunku 12 zaprezentowano zmiany liczby godzin pracy za przeciętne wynagrodzenie produkcyjne, koniecznych do opłacenia miesięcznego czynszu za najem mieszkania w wybranych gospodarkach w latach 1997-2012.

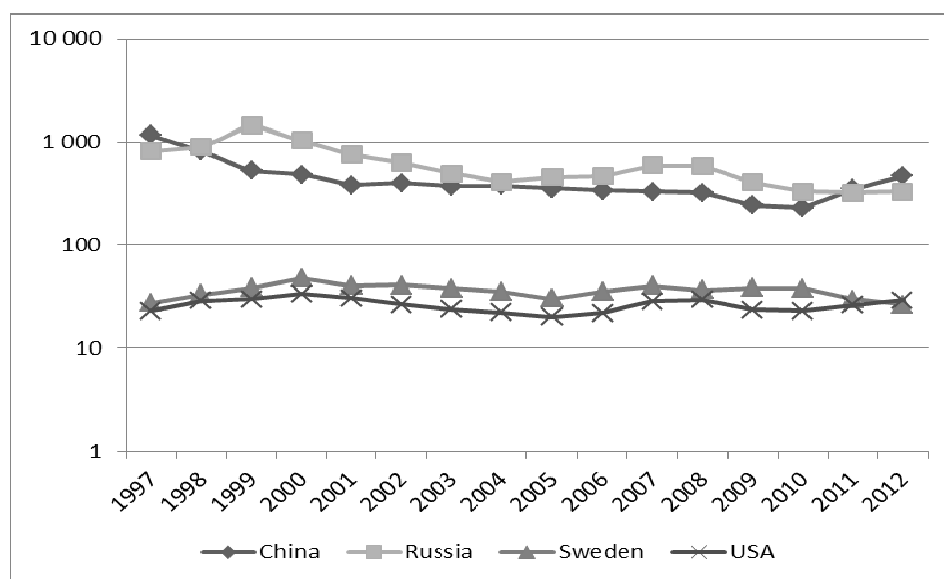
Rys. 12. Liczba godzin pracy na opłacenie wynajmu mieszkania

Źródło: [www 2].

W Chinach i Rosji występuje zauważalny spadek liczby godzin pracy niezbędnych do opłacenia czynszu za najem mieszkania. W początkowych latach analizy niemożliwy jest wynajem mieszkania za przeciętne wynagrodzenie w produkcji, ponieważ liczba godzin koniecznych do przepracowania przekracza liczbę godzin pracy w miesiącu. W kolejnych latach następuje wyraźna poprawa relacji zarobków do kosztów najmu, do poziomu umożliwiającego opłacenie czynszu za dwie przeciętne pensje w produkcji. W wysokorozwiniętych gospodarkach Szwecji i USA koszty opłacenia czynszu za najem mieszkania są względnie niskie w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia. Niemniej relacja zarobków do opłat systematycznie się pogarsza – przeciętnie o wysokość inflacji, co może świadczyć o nieadekwatnym wzroście wysokości wynagrodzeń lub wzroście kosztów utrzymania mieszkania powyżej inflacji.

3.2. Wynajem biura

Na rysunku 13 zaprezentowano zmiany liczby godzin pracy, za przeciętne wynagrodzenie w produkcji, koniecznych do opłacania miesięcznego czynszu za wynajem biura w wybranych gospodarkach w latach 1997-2012.

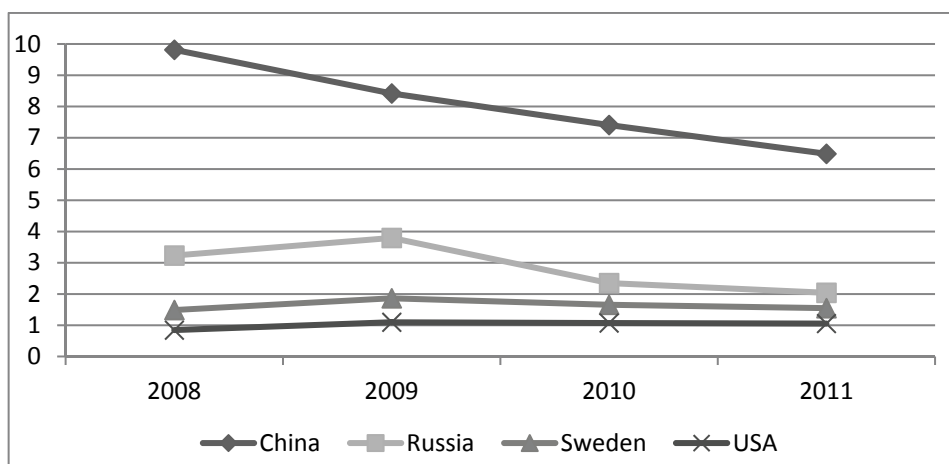
Rys. 13. Liczba godzin pracy na opłacenie wynajmu biura

Źródło: [www 2].

W gospodarkach Chin i Rosji liczba godzin pracy potrzebna do opłacenia miesięcznego czynszu za utrzymanie biura znajduje się na zbliżonym poziomie, a relacja ta stopniowo się poprawia. W tych krajach wysokość przeciętnego wynagrodzenia produkcyjnego nie pozwala na pokrycie kosztów użytkowania biura pomimo znaczącego wzrostu poziomu wynagrodzeń. Odmienna sytuacja ma miejsce w Szwecji i USA, gdzie stosunek wysokości opłat do wynagrodzeń również jest zbliżony, lecz jednocześnie jest bardzo korzystny. Wielkość tej relacji nie zmienia się znacząco w całym analizowanym okresie.

3.3. Szerokopasmowy dostęp do Internetu

Na rysunku 14 zaprezentowano zmiany liczby godzin pracy, za przeciętne wynagrodzenie w produkcji, potrzebnych do opłacania miesięcznego czynszu za szerokopasmowy dostęp do Internetu w latach 2008-2011.

Rys. 14. Liczba godzin pracy na opłacenie abonamentu za dostęp do Internetu

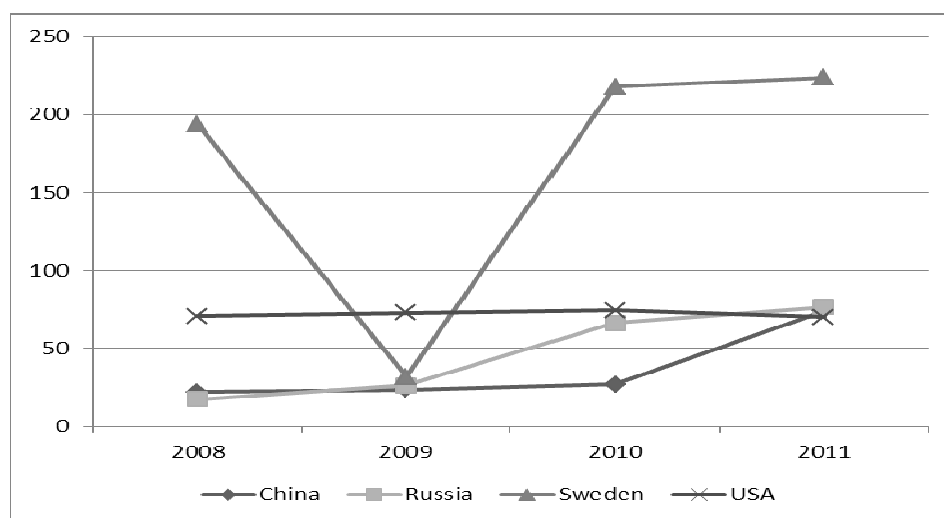
Źródło: [www 2].

W gospodarkach Rosji, Szwecji i USA liczba godzin pracy potrzebna do opłacenia miesięcznego czynszu za dostęp do Internetu jest zbliżona i względnie niska, na koniec badanego okresu wynosi zaledwie 1-2 godz. W Chinach dla opłacenia abonamentu za łącze internetowe konieczne jest przepracowanie znacznie większej liczby godzin, ale następuje znacząca poprawa. W 2008 roku na opłacenie miesięcznego czynszu za dostęp do sieci niezbędne było przeznaczenie zarobków za 10 przepracowanych godzin, natomiast w 2011 roku – już tylko za niecałe 7 godzin. W przypadku utrzymania się trendu spadkowego do-

stęp do Internetu w Chinach w najbliższych latach powinien obciążać pracowników w podobnym stopniu, jak w pozostałych krajach.

3.4. Telefonia komórkowa

Na rysunku 15 zaprezentowano zmiany liczby minut połączeń telefonii komórkowej, jakie można wykonać za przeciętne wynagrodzenie godzinowe w produkcji, w wybranych gospodarkach w latach 2008-2011.

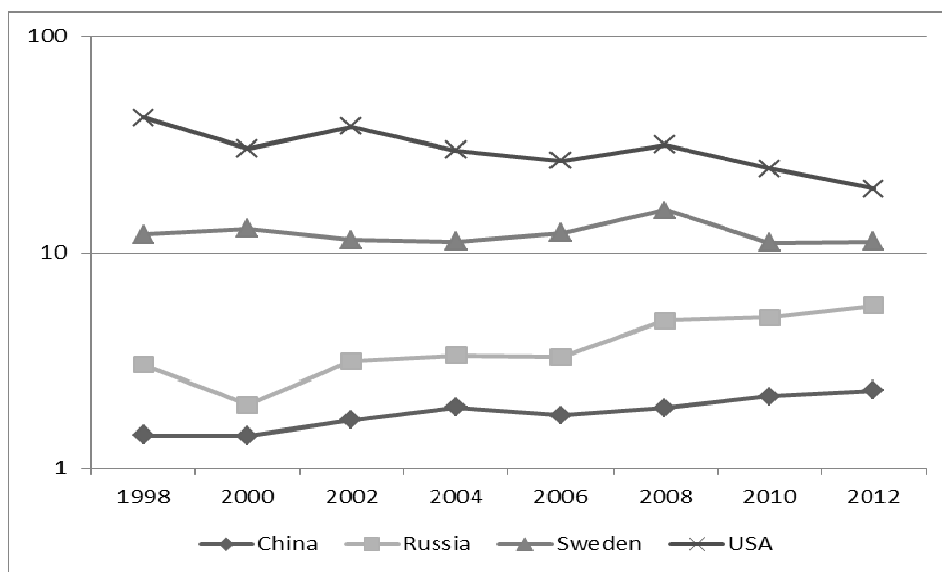
Rys. 15. Liczba minut połączeń komórkowych za przeciętne wynagrodzenie godzinowe

Źródło: [www 2].

Najwięcej minut połączeń komórkowych za godzinę pracy będą mieli do dyspozycji pracownicy produkcyjni w Szwecji – ponad 200. Wynika to z bardzo niskich cen połączeń telefonicznych w tym kraju. W pozostałych gospodarkach na koniec badanego okresu czas połączeń jest bardzo zbliżony i wynosi około 74 minuty. W USA liczba minut połączeń nie zmienia się przez cały okres analizy, natomiast w Chinach i Rosji wzrasta ponad trzykrotnie z poziomu około 20 minut w 2008 roku.

3.5. Benzyna

Na rysunku 16 zaprezentowano zmiany liczby litrów benzyny bezołowiowej 95, jakie można zakupić za przeciętne wynagrodzenie godzinowe w produkcji, w wybranych gospodarkach w latach 1998-2012.

Rys. 16. Liczba litrów benzyny za przeciętne wynagrodzenie godzinowe

Źródło: [www 1; www 2].

Najwięcej litrów benzyny za godzinę pracy na stanowisku produkcyjnym mogą zakupić mieszkańcy USA. Jest to zasługa przede wszystkim niskich cen paliw, które są obłożone mniejszym obciążeniem podatkowym niż w innych krajach rozwiniętych. Niemniej wzrost cen surowców na rynkach światowych powoduje, że ilość paliwa dostępna za przeciętną pensję zmalała o połowę – z 42 litrów w 1998 roku do 20 litrów w 2012 roku. Sytuacja jest względnie niezmienna w Szwecji, gdzie za średnią godzinową wypłatę można zakupić około 12 litrów bezołowiowej. W Rosji liczba litrów benzyny do nabycia za przeciętną pensję wzrosła prawie trzykrotnie – z niecałych 2 do prawie 5 litrów. W gospodarce chińskiej relacja cen paliw do wynagrodzeń jest najmniej korzystna dla pracowników. Za średnie wynagrodzenie godzinowe w Chinach można nabyć zaledwie 1-2 litry etyliny.

Podsumowanie

Gospodarki poddane badaniu realizują odmienne modele gospodarki. Poczynione obserwacje pozwalają potwierdzić, że różne jest również przełożenie danego systemu polityczno-ekonomicznego na osiągnięte rezultaty w zakresie dobrobytu.

Chiny realizujące unikalny model gospodarki doświadczają bezprecedensowego tempa konwergencji z gospodarką światową. Aktualne wartości wskaź-

ników dotyczących podziału dochodu są identyczne jak w wysokorozwiniętej gospodarce Stanów Zjednoczonych. Również miary dotyczące wysokości wynagrodzeń są wyjątkowo korzystne na tle pozostałych gospodarek. Koszty życia są jedyną kwestią, która powinna zostać skorygowana, ponieważ utrzymywanie niekorzystnych relacji wynagrodzeń do kosztów sprzyja wewnętrznemu rozwarstwieniu.

Gospodarka Rosji, opanowana przez wzajemne relacje oligarchów, grup interesu i skorumpowanych polityków, wydaje się powoli dźwigać z zapaści lat 90. Wszystkie wskaźniki ekonomiczne i miary dobrobytu powoli się poprawiają. Bieżącym problemem tej gospodarki mogą być niskie pensje, szczególnie w relacji do produktywności i kosztów utrzymania. W przyszłości może to prowadzić do kurczenia się i w efekcie do upadku klasy średniej, która odpowiada za kreowanie popytu wewnętrznego.

Stany Zjednoczone, które dawniej były potęgą ekonomiczną, polityczną i gospodarczą, powoli zatracają fundamenty, na których oparły swój sukces gospodarczy. Orientacja krótkookresowa, przedkładanie interesu indywidualnego nad potrzeby zbiorowe oraz zmiana priorytetów i systemu wartości, w tym nastawienie na konsumpcjonizm, mogą w długim okresie przyczynić się do utraty pozycji światowego mocarstwa.

W Szwecji produktywność pracy w największym stopniu jest dystrybuowana w postaci wynagrodzeń dla pracowników. W tej gospodarce występują także najniższe dysproporcje oraz największy udział klasy średniej w dochodach. Taka sytuacja sprzyja stymulowaniu popytu wewnętrznego oraz łagodzi nastroje społeczne. Względnie wysokie pensje nawet najslabiej opłacanych pracowników sprzyjają również korzystnej relacji zarobków w porównaniu do kosztów życia, co ułatwia samodzielne utrzymanie.

Literatura

Auleytner J. (2012), *Globalne problemy społeczne*, „Biuletyn PTE”, nr 2.

Meadows D.H., Meadows D.L., Randers J., Behrens W.W. III (1972), *The Limits to Growth: A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind*, Universe Books, New York.

Szymański W. (2011), *Niepewność i niestabilność gospodarcza. Gwałtowny wzrost i co dalej?* DIFIN, Warszawa.

[www 1] http://databank.worldbank.org/data/download/WDI_excel.zip (dostęp: 17.10.2014).

[www 2] <https://www.worldcompetitiveness.com> (dostęp: 07.03.2014).

MODERN MODELS OF MARKET ECONOMY AND CREATION OF PROSPERITY

Summary: Research on prosperity in economies, using indicators describing productivity, income distribution, salaries, cost of living, allow to assess the relationship between the situation of the economy, its position on the world market and the quality of living. In this study, it was such an attempt in relation to the economies of China, Russia, the United States and Sweden, which implement different models of market economy. The results of the analysis show that countries are characterized by significantly different achievements in the field of welfare.

Keywords: product, prosperity, productivity, remuneration, cost-of-life.